

Önmagunk vállalása

Interjú dr. Hódi Sándorral a vajdasági emberről — Félelmekről
— Kultúránk csonkaságáról — A cenzúráról — Az ellentétek oldásáról

A közelműltben jelent meg Hódi Sándor Tűz és lélek című kötete, amelyben a szerző az öt régóta foglalkoztató kérdésekre próbál választ adni, egyebek között arra, hogy „szoros összefüggésben Vajdaság társadalmi-gazdasági-politikai viszonyaival, történelmi múltjával, etnikai és kulturális tartásával, milyen pszichológiai sajátosságok jellemzik az itt élő embereket”. Alábbi beszélgetésünket a kötetben taglalt problémák összegezésének, de akár az ott felvetett kérdések továbbgondolásának is tekinthetjük.

● A bennünket, kisebbségi közösségeket másoktól megkülönböztető sajátosságokról szólva elsősorban azt a szinte patológiás méretű félelmet említi, amely miatt nem merjük vállalni teljes önmagunkat. Honnan ered ez a félelem, hova vezethetők vissza gyökerei?

— Az ember csak akkor szorong, ha valamiféle veszélyt sejt. Tehát elképzelhető, hogy vélt vagy tényleges okok miatt önmagunk nyílt és szinte, egyértelmű felvállalása valamiféle hátrányokkal vagy megkülönböztetéssel járhatott vagy jár. Én azt hiszem, hogy a veszélyt az jelenti, hogy országos szinten is elhallgattuk a nemzetek között felhalmozódó, az életből, az anyagi valóságból származó érdekelletteléseket, amelyek, ha időben artikulálódnak, természetes megoldási teret kapnak. Nyilvánvaló, hogy ha valami el van hallgatva, az csak robbanni tud, s kellemetlen helyzetet elé állít bennünket.

● Olyan mutatókról is szól, amelyek arra engednek következtetni, hogy az itt élő etnikai közösségek mindegyikének, így a magyaroknak is megvan a maguk „tulajdonsága”.

— Már amennyire ezt egyáltalán tulajdonságnak lehet nevezni,

ban, azokat szelektálták ki az etnikai tudatból, amelyek megpróbálták valamilyen formában fölvetni, aktualizálni a mélyen rejtő, súlyos konfliktusokat. Az emberek választ várnak ez őket nyugtalanító kérdésekre, s ha mi nem írunk ezekről, akkor nyilvánvaló, hogy ezeket a válasszokat más forrásokból szerzik, s emiatt magától értetődően más befolyásolja

Dr. Hódi Sándor

a tudatformálódást, holott nekünk, akik itt élünk és vállaljuk az létét, s itt is akarunk boldogulni, itt kell egy modern etnikai tudatot, egy adekvát helyzet tudatot kialakítani, s ez elképzelhetetlen úgy, hogy közben a cenzúra megnyomorit, kiskorúsít, elnyomorit bennünket állampolgárságunkban, nemzet tudatunkban. Amit ez a cenzúra végez, azt nyilván arra hivatkozva teszi, hogy ez másokat, esetleg más népeket irritál, bánt.

legitim társadalmi szervezetek között.

● Tanulmányában kitér a kisebbségi és nemzetiségi státus közötti különbségekre. Ez utóbbi, a elképzelések szerint együtt jár a otthonosság érzésével, az integrálódással. A valóságban azonban a integrálódási folyamat feltételezte „kettős kötődés”-nek nem minde a pozitív tartalmú kerekednek felül, hanem a negatívak és a bizonytalanságot, identitászavar eredményez.

— A kisebbségek státusa pszichológiailag nem olyan bonyolult, nem is jár annyiféle lelki komplikációval. Esetükben nyilvánvaló, hogy az anyanemzet egy darabja valamilyen történelmi esemény folytán leszakadt. Egy más állam közösségbe került népesség egy részéről van szó, aki több-kevesebb joggal rendelkezik. Sok helyen azonban nemzetiséggé keresztelték át a kisebbségeket, ami viszont már a következőket feltételezi: a nemzetiség immár nem tartozik szervesen, érzelmileg, tudatilag az „anyagnemzetéhez, hanem az államalkotó népekkel együtt azokkal egyenjogú államalkotó etnikai közösség, a szuverenitás és egyenjogúság minden attribútumával felruházva. Ez egy átlomszerű elképzelés minden etnikai közösség számára. Akkor válik katasztrófállásba, ha a valóságban nincsen igazi fedezete, mert ebben az esetben elvárják a közösségtől, hogy érzelmileg, tudatilag ne kötődjenek az anyanemzethez, ne az legyen számukra kulturális és szellemi tekintetben a mervadó, hanem itt integrálódjanak minden vonatkozásban. Ehhez nem rendelkeznek megfelelő jogi garanciával, akkor egyfajta szellemi meghasonlás lesz a következménye. Az állampolgár bizonytalanra válik, nem tudja, hova tartozik, elmosódik a történelmi

s nem inkább magatartásnak, Ez pedig a szorongás, a félelem, az arcnélkültség, s a rendkívül nagyfokú alkalmazkodási készség, az önmagunk vállalásától való félelem. Ezt nem tartom egészségesnek, különösen most nem, amikor Európában eltűnőben vannak a szellemi határok, s mindenki megpróbál egy új európai közösségbe integrálódni. Az is hozzájárult ehhez, hogy strukturális arányeltolódások, a társadalmi rétegződésben bekövetkezett változások jelentkeztek. Ez azt jelenti, hogy folyamatosan csökken a közép- és magasan kvalifikált emberanyag százálercaránya. A népszerűen beüli százálercarálynak csak egy töredéke végezte csak el a főiskolát, egyebet. Ez elege azt jelentette, hogy az értelmiség foghíjas és szegényes lesz. A másik probléma, hogy azok, akik be is fejezték tanulmányukat, rendszerint más nyelven tanultak, s nincs meg sem a nyelven, sem a kultúrában való otthonosságuk ahhoz, hogy egyetemes vagy ennél magasabb szinten képviseljenek egy-egy tudományágat vagy kultúrát. Ez óhatatlanul oda vezetett, hogy a szellemi kultúránk fokozatosan beszűkült, megcsökkent. Az egyik legfőbb feladatunk az lenne, hogy ezt a szellemi szűkítést, egyoldaltságot valahogy leküzdjük.

● **Tanulmányokban súlyos megállapításokat tesz azzal kapcsolatban, hogy nincs igazi értelmiségi rétegünk, amely a hovatartozás vállalására ösztönözné azokat, akik a nemzeti lét küldetésében elbizonytalanodtak. Ezen a téren mindig az irodalom volt a nemzeti tudat gondozója, állítja, tróink, költőink viszont távol tartják magukat a politikától, sőt, a nemzetiségi sorskérdések is hidepen hagyják őket. Ezen a téren úgy tűnik, mostanában tapasztalható némi mozgolódás.**

— Nem véletlenül utaltam arra, hogy az irodalom sem merete olyan formában fölállalni ennek az etnikumnak a gondjait, mint ahogyan azt talán vánni lehetett volna. Azt hiszem, e téren ugyanaz a kisebbségi komplexus jellemző azokra is, akik a nemzetiségi irtezményekben mérvado szerepkörbe kerültek. Tégy, hogy az alkotók megérezték a cenzúra működését. Úgy érzem, butaság és öncsonkítás volt az a cenzúra, amit mi gyakoroltunk, vagy amit fölöttünk gyakoroltak. Eppen azokat a gondolatokat folytatták el csirájuk-

Senki sem akadályozhat meg bennünket abban, hogy egy olyan új együttélési formát alakítsunk ki, amely kedvező és elfogadható minden etnikai közösség számára. Ez nemcsak hogy nem helyénvaló, de veszélyes fegyver is, mert senkinek sem áll jogában kiszajátítani és kiskorúítani egy szellemi értelmiséget.

● **Az anyanyelvi oktatás egyik fontos kitétele a problémának, hiszen az anyanyelvű művelődés folytonosságának és fejlődésének egyik feltételezője. Az eddigi, katasztrofálisnak minősített oktatási reformok következtében kialakult helyzetet hogyan jellemeznék?**

— Sok szót eszt arról, hogy az iskolai átszervezések révén a gyerekek jelentős hányada került nem anyanyelvű iskolába s emiatt szükségszerűen mind kevesebben végezték el az egyetemet. A mostani törvénytervezet egyszerűen katasztrofális lenne, egész érzelmi, pszichés habitusában mélységesen megsértené ezt az etnikumot, amely messze alkalmazkodóképesebb, mint bárhol a világon, éppen amiatt, mert történelmi tapasztalatai vannak és mindig múlt történelmi jelenségnek tekintetbe azt, ha akár néhány évtizedre is felszínre került egy olyan politikai hullám, amely intoleráns volt. Most kitűnt, hogy e defenzív politika nem célszerű, mert olyan erőket vetett felszínre a társadalmi demokratizálódás és a reformtörekvések egésze, amelyek súlyosan konfrontáltak és elmélyítették a meglévő ellentéteket, holott ezek oldására és áthidalására volna szükség. Most először történt meg, hogy a kisebbség néhány mérvado és lelkiismeretes értelmiségre végre került és megpróbált számot vetni a helyzettel, s arra a megállapításra jutott, hogy a korábbi magatartás a továbbiakban nem célszerű. Valahol meg kell találnunk a helyünket ebben az átfomálódó közösségben. Ez a spontán jelentkező aláírásgyűjtés inkább csak jelzi azt a hatalmas cselekvési energiát, ami felhalmozódott az elmúlt évtizedek során. A gondolkának ez a szintem eléggé körültekintő artikulálódása jelzi, hogy ez az etnikum a felmótté válás küszöbére ért, s ennek tekintem a Vajdasági Magyar Demokratikus Közösség kezdeményezőbizottságának azon lépését is, hogy egy érdekképviselet létrehozását szorgalmazza, amely közvetítő szerepet tudna vállalni a kisebbség és a

tudata, azt sem tudja, ki... Az a szörnyű, hogy ilyenkor mindig elő lehet rántani azt a mumust, amelytől a legjobban fél minden kisebbségi, azt, hogy ó kifelé gravitál, hogy nem megbízható, hogy politikai szempontból nem eléggé lojális. Ezek végtelentl aljas rézgelmek, mert paralizálják az embereket, aláássák az önbizalmukat, hiszen az ilyen viszonyulás alapvető bizalmatlanság az állampolgári státusukkal és emberi műveltségükkel szemben. Emiatt senkinek sincs joga ilyenmivel vádolni őket, mert éppen ez jelzi, hogy nem teljesen azonos jogú állampolgár részei az államkötösségnek. Azt hiszem, az új alkotmánynak sokkal konkrétebben, körülhatároltabban kell majd körvonalaznia a kisebbségek státusát, nem nagylelkű általánosítással, amelyek mögött semmiféle garancia nem volt. A helyi szubjektív erőkre volt bízva, mikor mit szerveznek meg, mikor mit juttatnak a kisebbségeknek, mit adnak, s mit vesznek el. Ahhoz, hogy az új alkotmányban új alapokra helyezzük a kisebbségi jogok kérdését, nem ányáskodó magatartásra, hanem érett önkézedemnyezésre van szükség. A tájlatalanság, a távlatvesztés megszüntetésének, a bénító félelem oldódásának ez az egyetlen módja, s ez az önismeret, az adekvát helyzetűdat, és a szilárd identitás egyedüli reális alapja is. A más itt élő népekkel közösen kell megbeszélni a közös sorsunkat érintő, jelenünkre és jövőnkre vonatkozó dolgokat. Ha nem próbálunk meg kivenni részünket a sorsunk alakításából, ez súlyos helyzetbe hozná ezt a kisebbséget, nemcsak a vidékünkre jellemző negatív tendenciák, a befelé fordulás, az önpusztítás, a valódfelbomlás és más devianciák fokozódnának, hanem más jellegű következmények is lennének. Európában ma már senki sem lehet abban, hogy egy népességet tartós némaságára lehet kényszeríteni, hiszen sokkal kellmetlenebb formában artikulálódik a probléma, ha nincs egy természetes és normális medre, amelyen belül kezdeményezni és oldani lehet. Az kész lélektani csoda, ami manapság a közép- és kelet-európai emberekkal történik. Ez elképélhetlenül megjelenik nálunk is, s ezeket a hatalmas cselekvési energiákat kellene bekapcsolni társadalmunk demokratizálási folyamatába.

NARAY Éva